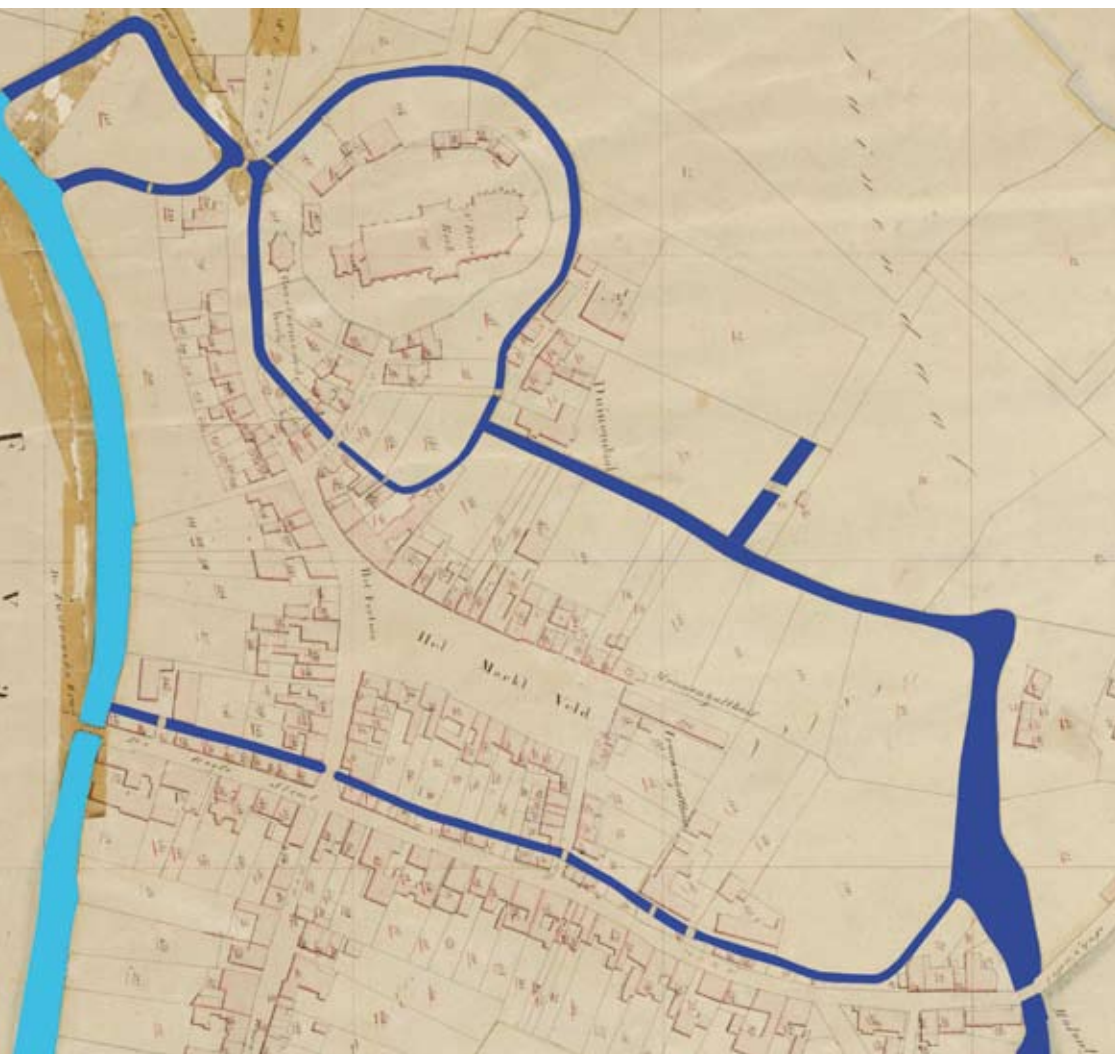

Stukje voor stukje dit kroonjuweel oppoetsen

‘Kijk in andere steden met water in het centrum, zoals Leiden, Delft en Amsterdam. Als bezoeker word je altijd aangenaam verrast door de combinatie van bebouwing en stromend water. Het water biedt een meerwaarde, een extra toeristische aantrekkelijkheid.’ Aan het woord is Dik Bol, voorzitter van de Heemkundekring en al vele jaren wonend in het centrum van Boxtel. Hij is ervan overtuigd dat de nieuwe Binnendommeltjes de eigenheid van Boxtel benadrukken en de kwaliteit van het centrum versterken. ‘Maar alleen als we kiezen voor een zorgvuldige realisatie over een lange periode. Stukje voor stukje gaan we dit Boxtelse kroonjuweel oppoetsen,’ vult wethouder Ger van den Oetelaar hem aan.

In de ontwikkeling van Boxtel door de eeuwen heen is water altijd een bepalend element geweest. De rivier de Dommel is de belangrijkste reden dat Boxtel nu ligt waar het ligt, vertelt Bol. ‘Het water heeft Boxtel altijd welvaart gebracht. Denk bijvoorbeeld aan de vijf watermolens die hier in het verleden in de Dommel en het Smalwater stonden. Gelet op die cruciale betekenis en historische functie verdient het water een prominenter plek in het centrum. Als je de loop van de watertjes kent, snap je ook waarom de straten en huizen in Boxtel hun huidige vorm hebben.’ (zie de oude kaart en recente luchtfoto hieronder).

Dat de Binnendommel in de jaren 30 werd gedempt, was terecht. Het was toen een open riool dat voor overlast zorgde. Maar dat is definitief verleden tijd, benadrukt Bol. ‘Open riolen kent Nederland allang

niet meer en zeker in Boxtel wordt al enkele jaren stevig geïnvesteerd in moderne gescheiden riolsystemen die vanzelfsprekend geen enkele verbinding zullen hebben met een eventuele hergeboorte van de Binnendommeltjes. Bovendien zullen de Binnendommeltjes, zoals de gemeente die voor ogen heeft, uitsluitend uit stromend water bestaan, waarmee het gevaar voor stankoverlast definitief uit de wereld is,' aldus de voorzitter van de Heemkundekring.

Eigenheid is kracht

Ook wethouder Ger van den Oetelaar zit niet om woorden verlegen als de plannen voor de Binnendommeltjes ter sprake komen. 'Boxtel nog meer Boxtel maken. Sterke punten nog verder versterken,' steekt hij van wal. 'De eigenheid van Boxtel is ook de kracht van Boxtel. En juist

die eigenheid willen we versterken. Boxtel moet niet willen lijken op een andere gemeente, we moeten onze eigen unieke kroonjuwelen oppoetsen. De Dommel is één van die kroonjuwelen, omdat die Boxtel heeft gevormd. Dat is door de eeuwen heen een boeiend spel geweest tussen bevolking, water, ontginning en ontwikkeling. De Dommel en Boxtel zijn daardoor onlosmakelijk met elkaar verbonden.' Van den Oetelaar: 'In het verre verleden koos de bevolking heel bewust voor deze plek, met als belangrijkste reden het kruispunt van wegen. Het natte karakter van deze omgeving was een nadeel dat de bevolking op de koop toe nam. Sterker nog, Boxtel bedacht er een ingenieuze oplossing voor, in de vorm van een ringvormige Binnendommel-structuur. Je kunt dus gerust stellen dat de Dommel en de Binnendommeltjes een cruciale rol hebben gespeeld in de vorming van onze gemeente zoals we die nu kennen. Die oorsprong, dit belangrijke stuk eigenheid willen we weer zichtbaar maken. Een verbinding met het verleden, een eerbetoon aan het karakter van Boxtel.'

Unieke kwaliteit

Maar dat is niet de enige overweging. De Binnendommeltjes bieden volgens Van den Oetelaar ook de mogelijkheid om de kwaliteit van Boxtel te versterken op een manier die je elders niet ziet. Natuurlijk kent ook hij de talloze voorbeelden van aantrekkelijke binnensteden en dorpscentra waarin water een belangrijke rol speelt. 'Maar het terugbrengen van Binnendommeltjes is veel meer dan het creëren van een ruimtelijk ornament,' legt hij uit. 'Het wordt een rechtstreekse verwijzing naar de historische Boxtelse methode om via een ringvormige structuur het dorp te ontdoen van een teveel aan water. Dat maakt dit project uniek in Nederland en waarschijnlijk ook in Europa. Het terugbrengen van de Binnendommel verrijkt Boxtel met een extra kwaliteit op Europees niveau, dat durf ik gerust te stellen. En ja, dat biedt mogelijk kansen op Europese subsidies. Dat zou natuurlijk mooi zijn, maar we zijn er niet van afhankelijk. De plannen voor de Binnendommel zijn onderdeel van het Bestemmingsplan Centrum en dat is inmiddels door de gemeenteraad geaccordeerd, na een goede inhoudelijke discussie over de voor- en nadelen.'

Doorkijkjes

Het gedeeltelijk laten herleven van de Binnendommel zal volgens Dik Bol op diverse plekken mogelijkheden bieden om mooie doorkijkjes te creëren. Hij denkt bijvoorbeeld aan de omgeving van garagebedrijf Nivo bij de kruising Clarissenstraat-Koppel-Kerkstraat. 'Je mag ervan uitgaan dat de Nivo-locatie ooit een nieuwe functie krijgt die veel beter past in de directe omgeving. De wens om de Binnendommel te

herstellen, kun je dan combineren met een nieuwe locatie-invulling door het water direct in het ontwerp te betrekken en bijvoorbeeld zichtlijnen te creëren in de richting van het Molenpad, waar de Binnendommel vroeger ook aanwezig was. En doorkijkjes via water groeien veel minder snel dicht door bebouwing.'

Met dit voorbeeld geeft Bol al een beetje aan hoe de Binnendommeltjes volgens hem het best gerealiseerd kunnen worden. Als je kiest voor een directe en totale aanpak, met een opleverdatum over een paar jaar, dan gaat het zeker mis, voorspelt hij. 'Dan haal je in een te korte periode te veel overhoop en zal het maatschappelijk draagvlak te klein zijn. Ik zou kiezen voor een geleidelijke aanpak en een stap-voor-stap-realiseringsstrategie, ingebed in bouwplannen die de komende jaren gaan ontstaan. Op een gegeven moment weet je met z'n allen wat het einddoel is, welke delen van de Binnendommeltjes je in ere kunt en wilt herstellen. Als er dan ergens langs dat traject een bouwplan ontstaat, kun je het terugbrengen van een stukje Binnendommel onderdeel van dat bouwplan laten zijn. Dat is een logische en natuurlijke werkwijze, oude structuren kunnen een prima input zijn voor nieuwe plannen. Zo kun je gedurende een langere periode, van misschien wel enkele decennia, de plannen realiseren. De oorspronkelijke Binnendommeltjes zijn ook niet in één keer ontstaan.'

Wethouder Van den Oetelaar sluit hier graag aan bij de opvatting van Dik Bol: 'Werk met werk maken, de realisatie stukje voor stukje inbedden in ruimtelijke plannen die bestaan en die gaan komen. Het terugbrengen van een stukje Binnendommel zit bijvoorbeeld al in de plannen

voor een parkeergarage in de omgeving van het gebied Achter 't Strijpt, tussen Sint Petruskerk en Dr. Van Helvoortstraat.'

Geen museum

'Het volledig terugbrengen van de Binnendommeltjes zoals die een kleine eeuw geleden door Boxtel liepen, is een illusie,' vervolgt Bol. 'Op diverse plekken is het ruimtelijk en qua eigendommen gewoonweg onmogelijk. Dat is ook helemaal niet erg. Boxtel moet geen museum worden. Wel moeten we proberen om met de nieuwe Binnendommeltjes zinvol aan te sluiten bij structuren die er ooit waren en die medebepalend waren voor de huidige vorm en karakter van onze mooie gemeente. Waar we het best kunnen beginnen met de aanleg? Als je de oorspronkelijke loop van de Binnendommel op de huidige plattegrond van het centrum legt, zie je dat het gebied tussen Dr. Van Helvoortstraat en de Sint Petruskerk veel ruimte en mogelijkheden biedt. Daar zou je een goede start kunnen maken. En ook bij de Nivo-garage aan de Clarissenstraat kunnen op niet al te lange termijn goede mogelijkheden ontstaan. Hoe dan ook, het krampachtig herstellen van een oude situatie is niet aan de orde. Het uiteindelijke doel is het creëren van eigenheid en herkenbaarheid op plaatsen waar het maakbaar is. Anders gezegd: we willen Boxtel nog wat meer Boxtel maken.'

Van den Oetelaar knikt instemmend. Hij constateert dat het draagvlak voor de plannen momenteel 'best positief' is en in de loop der tijd alleen maar zal toenemen. 'Boxtel houdt niet zo van Boxtel. Die houding is te verklaren, maar ook onterecht. In het verleden zijn in deze gemeente te veel zaken gerealiseerd zonder duidelijke visie, dat zal ik niet ontkennen. Maar die tijd ligt allang achter ons. Boxtel heeft alle redenen om trots te zijn op zichzelf, en de Binnendommeltjes gaan dat alleen maar versterken.'

*'De historie van het water is
onlosmakelijk verbonden met het
huidige karakter van Bortel'*

Voorbeeld voor Boxtel: Nieuwe Mark geeft Breda impulsen

Wie zich interesseert voor de Binnendommeltjes in Boxtel, moet eens gaan kijken in het centrum van Breda. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw verloor het riviertje de Mark daar steeds meer zijn functie, totdat het in 1941 helemaal gedempt werd om plaats te maken voor verkeer en nieuwe stadsinvulling. Maar na een lange en intensieve voorbereiding begon het stadsstroompje in de tweede helft van 2008 aan een nieuw leven. Alsof het nooit is weggeveest. 'De extra aantrekkingskracht van de Mark door het centrum is overduidelijk,' concludeert projectleider ir. Dirk Oudshoorn van de gemeente Breda. Onafhankelijk onderzoek van adviesbureau BRO onderschrijft dat.

Een hogere verblijfskwaliteit en een nog beter vestigingsklimaat voor ondernemers, bewoners en gedifferentieerde horeca. Dat waren de belangrijkste uitgangspunten voor Breda bij het terugbrengen van de Nieuwe Mark in het centrum (zie foto onder). BRO ging ermee aan de slag en kwam tot de volgende conclusies: het aantal toeristische en recreatieve centrumbezoekers zal toenemen met ongeveer 15 procent. De omzet van buiten de regio in het hart van Breda krijgt een impuls en ook het recreatief winkelen en het bezoek aan restaurants en terrasjes neemt toe. Het aantal arbeidsplaatsen in het centrum groeit met respectievelijk 75 in de horeca en 250 in de detailhandel. De vastgoedprijzen langs het water gaan stijgen met 20 tot 25 procent. Projectleider Dirk Oudshoorn knikt bevestigend. Hij vindt het nog te vroeg om harde uitspraken te doen, het project is immers nog maar net afgerond. 'Maar de signalen dat het centrum van Breda aantrekkelijker is geworden, zijn nu al duidelijk,' vertelt hij. 'En het succes

van dit project gaat verder dan alleen de economische effecten. Breda dankt haar bestaan aan het water. Op de plek waar in het verleden de riviertjes de Mark en de Aa samenstromden tot de 'Brede Aa' is onze stad ontstaan en uitgegroeid tot wat het nu is. Dat besef is bij de bevolking weer helemaal tot leven gekomen. De mensen zijn zich meer dan voorheen bewust van de waarde en geschiedenis van de plek waar ze wonen.'

Geen Anton Pieck

In Breda was de historische situatie niet heilig. Oudshoorn legt uit: 'In de nieuwe situatie is het water minder breed, om de bereikbaarheid van de diverse voorzieningen in het centrum op peil te houden. En vanwege hun toeristische mogelijkheden is aan één zijde een lage kade gemaakt. De nieuwe tijd stelt nu eenmaal nieuwe eisen, de oorspronkelijke situatie moest worden ingepast in de wensen en mogelijkheden van het nu. En deze aanpak heeft zijn vruchten afgeworpen. Negen van de tien inwoners staan volledig achter onze plannen.' Oudshoorn proeft in de Boxtelse plannen een vergelijkbare aanpak: niet streven naar een 'openluchtmuseum' of 'Anton Pieck-prentbriefkaart', maar de plannen juist optimaal inpassen in de bestaande ruimte en mogelijkheden. Hij prijst zijn Boxtelse collega's om die verstandige aanpak. En hij geeft ze, als ervaringsdeskundige, ook een belangrijk advies: 'Zorg voor een perfecte communicatie met ondernemers, bewoners en andere betrokken partijen. Dat is echt cruciaal voor het welslagen van het project.'

Passanten en verblijfsduur

Om begrijpelijke redenen werd het project kritisch gevolgd door de direct betrokken centrumondernemers. Zoals groenteboer Wout van Oosterhout. 'In het begin was ik wel kritisch en dacht: gaat dat gesoedemieter nu weer beginnen. Maar nu het water in ere is hersteld, ben ik hier helemaal van teruggekomen,' vertelt de ervaren centrumondernemer. 'Natuurlijk waren we een tijd lastiger bereikbaar, maar het helpt niet om daar een probleem van te maken. Dat hoort er soms bij. Als straks alle ruimtelijke details zijn afgerond, gaan ook wij profiteren van de impulsaankopen van het groeiend aantal passanten.' Directeur Marlice Dreessen van de VV Breda merkt nu al dat de stad de vruchten plukt. 'De verblijfsduur van de centrumbezoekers is al langer geworden,' is haar ervaring tot nu toe. Een nog duidelijker mening heeft bedrijfsleider Pim Verboom van Beverzwerfspor, een speciaalzaak voor de doorgewinterde buitensporter: 'Onze winkelstraat is veel drukker geworden. We profiteren absoluut van het toegenomen aantal passanten. We hebben ons assortiment aangepast op dit nieuwe publiek en bieden nu ook sportieve kleding, materialen en accessoires voor de gewone consument.'

Nawoord

Dynamiek is het eerste woord dat me te binnen schiet als ik denk aan de Dommel en de Binnendommeltjes. Het water zorgt namelijk van oudsher voor dynamiek in de streek. Het is vaak de motor geweest waarlangs de economische ontwikkeling plaatsvond. Van de eerste watermolens uit de tijd van de Middeleeuwen, via het transport over het water van de stad Den Bosch naar het ommeland, via ontwikkelingen van kastelen en landgoederen tot aan meer recent de grootschalige kanalisaties van beken in de jaren 60 van de vorige eeuw. En de Dommel geeft nog steeds veel dynamiek. U kent de grootschalige overstromingen van de Dommel eind jaren 90 nog wel. Maar ook de aanpak van de waterkwaliteit van de Dommel is een proces waar we dagelijks veel energie insteken in Nederland zelf maar ook met onze partners in Vlaanderen.

Als watergraaf van de Dommel heb je dan ook een band met de Dommel zelf. De beek is voor mij nog iedere dag een bron van dynamiek. Het begint al iedere morgen als ik vanuit mijn woning uitkijk op de mooie Dommel. Daarna op weg naar mijn werk steek ik de Dommel over en zie rechts de koeien rustig grazend in het beekdal staan. Dan vraag ik me soms af hoe dit beeld er uit zag in de tijd van de oude redoutes. Geschiedenis en nieuwe ontwikkelingen komen dan samen. U kunt zich voorstellen dat dit een mooie start is van de werkdag als watergraaf. En wanneer ik dan gedurende de dag een blik werp op het schilderij in mijn werkkamer van de oude watermolen in De Dommel

komt het verleden weer tot leven in de bestaande dynamiek van actuele waterprojecten in ons werkgebied.

Ik geniet al bij voorbaat van de gedachte hoe over een paar jaar het herstel van de historische Binnendommeltjes een extra impuls zal geven aan het herstel van een dynamische Dommel door Boxtel. Zoals ik al zei: geschiedenis en nieuwe ontwikkelingen komen samen, en het resultaat zal zeker meer zijn dan de som der delen.

Peter Glas,
Watergraaf Waterschap De Dommel

Colofon

Redactie: Aeneas, uitgeverij van vakinformatie bv met medewerking van Dik Bol, Kees Margry en Frans van Susante.

Vormgeving: Twin Media bv, Culemborg, Eline Slegers

Uitgever: Aeneas, uitgeverij van vakinformatie bv, Postbus 101, 5280 AC Boxtel, www.aeneas.nl

© 2009, Aeneas uitgeverij van vakinformatie bv

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De redactie is zich volledig bewust van haar taak een zo betrouwbaar mogelijke uitgave te verzorgen. Niettemin kan zij geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden, van welke aard ook, gebaseerd op de informatie uit deze uitgave.

Verantwoording beeldmateriaal

Alle historische zwartwitfoto's komen uit de collectie van Frans van Susante. Alle kaarten en luchtbeelden zijn aangeleverd door Dik Bol. De kleurenfoto op de omslag is van Nieuwsblad Brabants Centrum en de foto van de opgravingen op pagina 6 is gemaakt door Ruud van Nooijen. De foto's op pagina 13 en 15 zijn aangeleverd door Waterschap De Dommel. De foto op pagina 15 is gemaakt door Wessel Keizer. De overige foto's zijn gemaakt door Peter de Koning.

Voor meer informatie:

Gemeente Boxtel

Postbus 10.000

5280 DA Boxtel

(0411) 655 911

gemeente@boxtel.nl

www.boxtel.nl

